

דף שבועי

פרשת ויגש, תשפ"ד, מספר 1549

שיא נבואות הנחמה של יחזקאל: ביטול הפילוג בעם

שון-זליג אסטר

ישירות על מהות האומה: מלחמת גוג ומגוג (לח-לט) ותוכנית דמיונית של בית מקדש (מ-מח).

בהפטרה שלנו יחזקאל מציג את ביטול הפילוג בעם כשיא של השינויים שיעבור עם ישראל: הוא נצטווה לקחת שני עצים, ולכתוב על אחד "ליהודה" ועל האחד (ולא על "השני") "ליוסף עץ אפרים". מעשה לקיחת העצים וכתובת השמות עליהם נועד להזכיר את המעשה שנצטווה משה לעשות אחרי מרד קרח (במ' טז:יז-כד). גם שם משה לוקח מטה לכל שבט, וכותב על המטה את שמו. אך מבין המטות של משה, ה' בוחר אחד: "וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר בּוֹ מִטְּהוֹ יִפְרָח" (במ' יז:כ). בעצי יחזקאל, לעומת זאת, מתרחש מעשה על-טבעי שונה מאוד: "וְקָרַב אֶתָּם אֶחָד אֶל אֶחָד לָךְ לַעֲץ אֶחָד וְהָיוּ לְאֶחָדִים בְּיַדְךָ" (לז:יז). יחזקאל מעביר מסר ברור: ה' מסרב לבחור באחת משתי הממלכות, כפי שבחר במטה אהרון מבין המטות שהכין משה. במקום זאת, ה' דורש את איחודן של הממלכות, כמעשה האחרון והמשמעותי לפני השלמת תהליך הגאולה. איחוד זה מפתיע, מפני שלכל אורך הפרקים א-כ"ד לא התייחס יחזקאל לעוון הפילוג, וכמעט שלא עסק בממלכת ישראל. אך הפילוג עדיין מהדהד כחטא, ויש צורך לבטלו במסגרת הגאולה.

בהסבר המעשה הסמלי הזה (יח' לז:כא-כח), יחזקאל משלב ביטויים מתוך פרקי הגאולה הקודמים: "וְהִבְאֵתִי אוֹתָם אֶל אֶדְמָתָם" (שם:כא) מפנה למילים הזהות בחזון העצמות היבשות (שם:יב). כך "וְעִשִּׂיתִי אֶתָּם לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל" (שם:כב) מזכיר את הנבואה על "הרי ישראל" (יח' לו:א-טו). כמו כן, "וְעַבְדִּי דָוִד מְלֹךְ עֲלֵיהֶם וְרוּעֵה אֶחָד יְהִיָּה לְכֻלָּם" (יח' לז:כד) מזכיר את "וְהִקְמַתִּי עֲלֵיהֶם רֹעֵה אֶחָד וְרָעָה אֶתְהֶן אֶת עַבְדֵי דָוִד" (יח' לד:כג), וכך "וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם" (יח'

ההפטרה של פרשתנו לקוחה מנקודת השיא של נבואות הנחמה בספר יחזקאל. ברשימה קצרה זו נדגים כיצד נבואה זו מאגדת בתוכה מסרים שנאמרו לאורך פרקי הנחמה ביחזקאל, מזקקת אותם, ומשלבת אותם יחד עם מסר חדש: ביטול הפילוג הפוליטי בעם ישראל.

ספר יחזקאל בנוי בסדר מפוצל, ומתוך מבנה הספר ניתן לראות שנבואות הנחמה מגיעות לשיא בסוף פרק ל"ז, וממנו לקוחה ההפטרה. חז"ל כבר העירו על מבנה הספר באמרו: "יחזקאל רישיה חורבנא וסיפיה נחמתא" (בבא בתרא יד ע"ב). פרקי הנחמה ביחזקאל מרוכזים החל מפרק ל"ז ואילך, והם באים אחרי חטיבה ארוכה (א-כד) העוסקת בהסברים לחורבן בית ראשון, וחטיבה קצרה של נבואות לעמים (כה-לב).

נבואות הנחמה בפרקים ל"ג ואילך מציגות בצורה מסודרת ושיטתית את התוכנית של יחזקאל לגאולת העם. בתחילה יחזקאל מסכם (בפרק ל"ג) את המסר העיקרי של פרקי החורבן: ה' החריב את ירושלים כחלק מתוכנית. מנקודה זו הוא יוצא לסדרת נבואות המתמקדות בשינויים הצפויים לעבור על עם ישראל בעת הגאולה: הנהגה פוליטית חדשה (פרק ל"ד), מיגור ההשתלטות האדומית על "הרי ישראל" (לה:א-לו:טו), עצירת תהליכי הטומאה בעם (לו:טז-כח), חזון העצמות היבשות (לז:א-יד) וההפטרה שלנו (לז:טו-כח). אם כן, ההפטרה מצויה בסוף סדרת הנבואות המציגות את השינויים שיעברו על עם ישראל עם חזרתם לארץ. הפרקים המצויים אחרי פרק ל"ז אינם עוסקים בתהליכים חומריים, אלא בפעולות א-לוהיות נחוצות שאינן משפיעות

* פרופ' שון-זליג אסטר, המחלקה ללימודי ארץ ישראל וארכיאולוגיה והמחלקה לתנ"ך, אוניברסיטת בר-אילן.

העם במסגרת תהליך הגאולה. אי אפשר לדלג על השינויים האלה, ובמיוחד לא על השינוי החשוב שבהם: ביטול הפילוג בעם ישראל.

בהפטרה שלנו, יחזקאל מפנה בכוונה לפסוקים של השלמת המשכן (שמ' כט:מה-מו), ואומר שעצם האיחוד של יהודה וישראל יביא להגשמת תהליך הגאולה המובטח בספר שמות: "וּנְתַתִּים וְהִרְבִּיתִי אוֹתָם וְנָתַתִּי אֶת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם וְהָיָה מִשְׁכְּנִי עֲלֵיהֶם" (יח' ל:כו-כז). זוהי הפניה לפסוק הידוע של תחילת בניית המשכן: "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם" (שמ' כה:ח), ויחזקאל מנבא שביטול הפילוג יאפשר את השראת השכינה ("מקדשי") בתוך בני ישראל.

יחזקאל מסיים את הנבואה באמירה ברורה של נוכחות המקדש בקרב ישראל: "וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי ה' מִקְדָּשׁ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּהֵיטוֹת מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם" (לז:כח). זוהי הפניה ברורה לפסוקים בשמות כט:מה-מו שראינו לעיל, ויחזקאל רואה שנוכחות השכינה בקרב עם ישראל תאפשר הכרה עולמית בריבונות ה'. בדברים אלה יחזקאל משנה את מילות הפסוק בשמות ו:ז, ובמקום לדבר על כך שעם ישראל ידע את ה' הנמצא בקרבם, הוא מתאר שלב נרחב יותר שבו גם עמי העולם יידעו זאת.

על פי נבואת יחזקאל, שלבי ההגשמה של לשונות הגאולה תלויים, אם כן, בביטול הפילוג בתוך עם ישראל, ופסוקי השראת השכינה (יח' לז:כז-כח) יכולים להתגשם רק אחרי ביטול הפילוג בעם המתואר ביחזקאל (לז:כא-כו). נבואתו זו של יחזקאל מעניקה חשיבות אדירה לביטול הפילוג בעם, ואף מציגה את ביטול הפילוג הזה כתנאי הכרחי להגשמת חזון הגאולה. רק אחרי ביטול הפילוג הזה ייתכן שלטון פוליטי אחיד, טהרת עם ישראל, נוכחות ה' במקדש, והכרה עולמית שה' נמצא בתוך בני ישראל.

אקטואלי? אם תרצו אחיי אין זו אגדה.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

לז:כו) מזכיר את אותן המלים בלד:כה, מתוך הנבואה על ההנהגה הפוליטית החדשה. כך גם "וְלֹא יִטְמְאוּ עוֹד בְּגִלוּלֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם... וְטַהַרְתִּי אוֹתָם" (יח' לז:כג) מזכיר את "וְזִרְקָתִי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים וְטַהַרְתֶּם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלוּלֵיכֶם אֲטַהַר אֶתְכֶם" (יח' לו:כה), מתוך נבואת הטהרה. מטרת ההפניות הללו היא להציג את אחידות שתי הממלכות כשיא המסכם של תהליך הגאולה שאותו שרטט הנביא בנבואותיו בפרקים לד-לז.

יחזקאל אף מרחיק לכת יותר, ומשלב בהפטרה שלנו את ההפניות לפסוקים מתוך "ארבע לשונות של גאולה" (שמ' ו:ו-ט). כך "וְהָיוּ לִי לְעָם וְאֲנִי אֶהְיֶה לָהֶם לֵאלֹהִים" (יח' לז:כג) מפנה "וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעָם וְהָיִיתִי לָכֶם לֵאלֹהִים" (שמ' ו:ז), וכך "וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל אֲדָמְתָם" (יח' לז:כא) מפנה ל"וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ" (שמ' ו:ח). לכל אורך הספר הציג יחזקאל את הפסוקים שאנו מכנים "ארבע לשונות של גאולה" כדגם האולטימטיבי של הגאולה. הוא מראה בכוונה שבאמצעות התאחדות שתי הממלכות תתגשם ההבטחה שניתנה לבני ישראל בצאתם ממצרים.

אבל האם ההבטחות ב"ארבע לשונות של גאולה" (שמ' ו:ו-ט) הגיעו למימושן בסוף יציאת מצרים? כבר העיר הרמב"ן בפירושו לתורה, שהגשמת ההבטחה "וַיִּדְעוּתָם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבֻלוֹת מִצְרַיִם" (שמ' ו:ז), שהיא חלק מלשונות הגאולה, מופיעה לא בתהליך יציאת מצרים, אלא בהשלמת בניית המשכן: "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים. וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשִׁכְנִי בְּתוֹכָם" (שמ' כט:מה-מו). הרמב"ן בפירושו לשמות על אתר כותב:

ויתכן שיאמר וידעו בשכני בתוכם כי אני ה' א-להיהם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים כי ידעו כבודי ויאמינו שאני הוצאתי אותם מארץ מצרים.

למעשה, הרמב"ן מעיר כאן על הפניה ברורה בתורה: פסוקי השלמת המשכן בשמות כ"ט מפנים בכוונה להגשמת ארבע לשונות גאולה בשמות פרק ו', ומרמזים על כך שהמשכן הוא הקיום של ההבטחות בארבע לשונות של גאולה (שמ' ו:ו-ט).

את ההפניה הזו הבין יחזקאל, ולקח אותה צעד אחד קדימה. הרי המקדש חרב בתקופת יחזקאל, וכדי לממש את ההבטחות בשמות ו:ו-ט יש צורך לבנותו מחדש. אבל יחזקאל אינו מדלג לנושא המקדש; הוא כורך את הימצאות המקדש יחד עם השינויים הצפויים לעבור על